

ตัวแบบเชิงบูรณาการในการส่งเสริมการเกษตรมูลค่าสูง
ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี

Integrated Model of High Value Agricultural Extension
of Local Administrative Organization in Pathum Thani Province

วรรณวิภา ไตลังคะ^{1*}, โชติ บดีรัฐ² และ ศรชัย ทาวมิตร์³

Wanwipha Tailangka^{1*}, Chot Bodeerat² and Sornchai Taomitr³

Corresponding Author*

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

Pibulsongkram Rajabhat University, Thailand

E-mail: wanwipha.ta@northbkk.ac.th^{1*}, chotbodeerat@psru.ac.th² and sornchai799@gmail.com³

Received February 24, 2024; Revised March 20, 2024; Accepted March 25, 2024

บทคัดย่อ

การเกษตรเป็นภาคเศรษฐกิจสำคัญ การขับเคลื่อนกิจกรรมปฏิรูปภาคเกษตรโดยการสร้างเกษตรมูลค่าสูงจึงเป็นจุดหมายลำดับแรก ความร่วมมือเชิงบูรณาการของทุกภาคส่วนเป็นองค์ประกอบสำคัญ งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพ ปัญหา และคุณลักษณะการส่งเสริมการเกษตรมูลค่าสูง 2) พัฒนาตัวแบบเชิงบูรณาการในการส่งเสริมการเกษตรมูลค่าสูง และ 3) นำเสนอแนวทางการนำตัวแบบเชิงบูรณาการในการส่งเสริมการเกษตรมูลค่าสูงไปปฏิบัติ เก็บข้อมูลเชิงปริมาณ จากทีมบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พื้นที่จังหวัดปทุมธานี จำนวน 280 คน และเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 24 คน ใช้สถิติเชิงพรรณนาและสถิติเชิงอนุมานโดยโปรแกรม AMOS เพื่อวิเคราะห์สมการโครงสร้าง ทดสอบความสัมพันธ์ และความสอดคล้องของโมเดล ซึ่งผลการวิจัยพบว่า

1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พื้นที่จังหวัดปทุมธานี มีการส่งเสริมการเกษตรมูลค่าสูงได้ดีที่สุดในด้านการขยายระบบชลประทาน รองลงมาคือ การปรับเปลี่ยนพื้นที่ การรวมผลิตรวมจำหน่าย การเพิ่มมูลค่าสินค้าตามแนวทาง BCG การสร้างผู้ประกอบการเกษตร การเข้าถึง Big Data การเกษตร การส่งเสริมสหกรณ์การเกษตรเข้มแข็ง และการพัฒนาคลัสเตอร์ทางชีวภาพ

2) ผลการตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของตัวแบบกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบค่าที่แสดงว่าตัวแบบผ่านเกณฑ์ มีความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างคือ $\chi^2 = 980.145$, $\chi^2/df = 2.841$, $p = 0.000$, CFI = 0.945, IFI = 0.942, และ RMSEA = 0.074

3) แนวทางการนำไปปฏิบัติคือ การป้องกันโซนเกษตร การบริหารจัดการน้ำและแสงสว่าง การสร้างตลาดชุมชน การทำทะเบียนกลุ่มอาชีพ ส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ศึกษาดูงานเกษตรกรรมยั่งยืน จัดกิจกรรมฟื้นฟูและอนุรักษ์ ป้องกันบรรเทาสาธารณภัย และการทำฐานข้อมูลเชิงพื้นที่

คำสำคัญ: ตัวแบบเชิงบูรณาการ; การเกษตรมูลค่าสูง; เกษตรกรรมยั่งยืน

Abstract

Agriculture is a crucial sector of the economy. Implementation of agricultural reform activities by creating high-value agriculture is therefore a primary focus. Collaboration and integration of efforts from all sectors are considered essential components. This research aimed to: 1) study the situation, problems, and characteristics of extension for high-value agriculture; 2) develop an integrated extension model for high-value agriculture; and 3) propose guidelines for implementing the integrated extension model for high-value agriculture. Quantitative data were collected from the management teams of local government organizations in Pathum Thani province, totaling 280 people. Qualitative data were collected from 24 key informants. The statistical methods used in the research include descriptive statistics and inferential statistics. AMOS software was employed to analyze SEM to test the relationships and consistency of the model. The results revealed the following:

1) Local government organizations in Pathum Thani province excelled the most in Extension high-value agriculture in terms of expanding irrigation systems, followed by land area adjustment, integrated production and marketing, implementing BCG guidelines for product value addition, fostering agricultural entrepreneurs, accessing big data in agriculture, Extension strong agricultural cooperatives, and developing biotechnology clusters, respectively.

2) The results of the fit indices showed that the model aligned well with observational data, with the goodness-of-fit statistics meeting the criteria, indicating structural model congruence, with chi-square = 980.145, chi-square/df = 2.841, $p = 0.000$, CFI = 0.945, IFI = 0.942, and RMSEA = 0.074.

3) Recommendations for model implementation included: agricultural zone protection; management of water, electricity, and lighting; creating a community market; registering occupational groups; promoting agricultural tourism attractions; studying tours of sustainable

agriculture; organizing restoration and conservation activities; providing fire and disaster protections; and making a spatial database.

Keywords: Integrated Model; High-Value Agriculture; Sustainable Agriculture

บทนำ

อุตสาหกรรมเกษตรในภาพรวมของตลาดโลกมีแนวโน้มการเติบโตอย่างต่อเนื่อง แม้ในระยะหลังจะมีอัตราการเติบโตต่ำกว่าอุตสาหกรรมอื่นๆ เพราะถึงจุดอิ่มตัว แต่ก็ยังสามารถเติบโตได้ โดยปัจจุบันผลผลิตทางเกษตรทั้งหมดที่ OECD ได้ประเมินว่า ภาพรวมของอุตสาหกรรมเกษตรในระดับโลกนั้นจะสามารถเติบโตได้ประมาณร้อยละ 1.38 ต่อปี ในช่วงปี พ.ศ. 2561 – 2569 โดยคาดว่าในปี พ.ศ. 2569 จะมีปริมาณการผลิตสินค้าเกษตรกว่า 9.4 พันล้านตัน โดยสินค้าเกษตรที่มีความสำคัญสูงสุด 3 อันดับแรกคือ ข้าวโพด ธัญพืช และข้าว คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 20.07 ร้อยละ 14.21 และร้อยละ 9.44 ตามลำดับ โดยในกลุ่มสินค้าเหล่านี้ต่างมีผู้นำการผลิตที่แตกต่างกันไป ประเทศที่มีปริมาณการผลิตสูงสุด 3 อันดับแรก คือ จีน สหรัฐอเมริกา และอินเดีย ตามลำดับ ซึ่งปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้ประเทศเหล่านี้สามารถผลิตสินค้าเกษตรได้ในปริมาณมาก มาจากพื้นที่ขนาดใหญ่และแรงงานจำนวนมาก (The Organization for Economic Co-operation and Development, 2021) ทั้งนี้เมื่อพิจารณาในระดับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ASEAN) พบว่า ประเทศไทยมีศักยภาพในการผลิตสินค้าเกษตรเป็นอันดับ 2 รองจากประเทศอินโดนีเซีย โดยปริมาณการผลิตของไทย คิดเป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ 14 ของกลุ่มประเทศ ASEAN ทั้งหมด ขณะที่อินโดนีเซียครองสัดส่วนตลาดมากกว่าคือร้อยละ 48 สาเหตุหลักที่ทำให้ประเทศอินโดนีเซียสามารถสร้างผลผลิตทางการเกษตรได้มากกว่าขณะที่ประเทศไทยมีพื้นที่ประมาณ 513,120 ตารางกิโลเมตร ซึ่งเทียบเท่ากับปริมาณร้อยละ 26.93 ของพื้นที่ทั้งหมดของประเทศอินโดนีเซียเท่านั้น นอกจากนี้ ด้วยสภาพภูมิอากาศและภูมิประเทศที่ใกล้เคียงกัน ทำให้ทั้ง 2 ประเทศมีการปลูกพืชที่คล้ายกันตามไปด้วย สินค้าหลักที่มีการเพาะปลูกเป็นจำนวนมากได้แก่ ข้าว ข้าวโพด มันสำปะหลัง และถั่วเหลือง อย่างไรก็ตามประเทศไทยก็มีพืชเศรษฐกิจที่เข้มแข็งอื่น ๆ อีกหลายชนิด (Office of the National Economic and Social Development Council, 2022)

ปรากฏการณ์ด้านการเกษตรข้างต้นเห็นได้ว่า ภาคการเกษตรเป็นภาคเศรษฐกิจที่สำคัญ และเกี่ยวข้องกับคนไทยจำนวนมาก โดยสำนักงานสภาพัฒนาการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้สรุปว่า ภาคเกษตรเป็นภาคเศรษฐกิจสำคัญของไทย ที่มีประชากรจำนวนมากถึง 27 ล้านคน อยู่ในภาคเกษตรอีกทั้งไทยยังมีความหลากหลายทางชีวภาพ และเป็นประเทศผู้ผลิตอาหาร อันดับที่ 11 ของโลก สอดคล้องกับผลงานของ Korree et al. (2020) ที่ได้นำเสนอว่า ภาคเกษตรส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับความ

มั่นคงทางอาหาร และประเทศไทยเป็นประเทศส่งออกสินค้าเกษตรและอาหารที่สำคัญของโลก ผลผลิตทางการเกษตรส่วนใหญ่มีราคาตกต่ำ ขณะที่ต้นทุนการผลิตมีราคาสูง เกษตรกรขาดอำนาจและวิสัยในการต่อรองราคาปัจจัยการผลิต และมักถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง และสอดคล้องกับ Natheeprasithiporn and Somyana (2021) ที่ได้ให้ความเห็นว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ของประเทศยังมีความยากจน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการปฏิรูปการเกษตรของประเทศ เพื่อให้อาชีพเกษตรกรเป็นอาชีพที่มีรายได้ดี มีศักดิ์ศรี และเกษตรกรมีสมรรถนะ สามารถสร้างระบบการจัดสรรผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ การปฏิรูปภาคเกษตรจึงเป็นความท้าทายของทุกภาคส่วน

เมื่อพิจารณาในด้านแนวทางการพัฒนาประเทศ ตามเป้าหมายให้ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน มีการขยายตัวของเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง ลดความเหลื่อมล้ำของการพัฒนาประชากร เพื่อให้ได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาอย่างเท่าเทียม สร้างความเจริญทางรายได้ และคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างต่อเนื่อง การสร้างโอกาสในการเข้าถึงบริการทางการเงิน ปรับบทบาทและเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงบริการภาครัฐ สนับสนุนความร่วมมือระหว่างรัฐ เอกชน ภาคประชาสังคม และภาคประชาชน ภายใต้แผนการปฏิรูปประเทศ ได้กำหนดแผนขับเคลื่อนกิจกรรมการปฏิรูปด้านเศรษฐกิจ ผ่านภาคเกษตรไว้ในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561–2580) ด้านการเกษตร และนโยบายประเทศไทย 4.0 (National Strategy 2018–2037, 2023) นอกจากนี้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (2566–2570) พบว่า คณะกรรมการปฏิรูปประเทศด้านเศรษฐกิจ และคณะกรรมการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจ BCG Model ได้กำหนดกิจกรรมลำดับที่ 1 คือการปฏิรูปที่มีเป้าหมายยกระดับรายได้ภาคการเกษตร อาหารแปรรูป และผลิตภัณฑ์ชีวภาพ ด้วยการสร้างเกษตรมูลค่าสูง (High Value Added) ที่ส่งผลต่อประชาชนอย่างมีนัยสำคัญ (Big Rock) ไว้ 8 ประเด็น คือ 1) การปรับเปลี่ยนพื้นที่จากการทำเกษตรมูลค่าต่ำ และไม่เหมาะสมกับพื้นที่ไปสู่การปลูกพืช เลี้ยงปศุสัตว์ และประมงที่มีมูลค่าสูง 2) การสนับสนุนการทำเกษตรแบบรวมผลผลิตและรวมจำหน่าย 3) การขยายพื้นที่ชลประทานให้เกษตรกรมีน้ำใช้ สำหรับการผลิตสินค้าเกษตรอย่างเหมาะสมเพียงพอ ทัวถึง และเป็นธรรม 4) พัฒนาคัลส์เตอร์พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ และส่งเสริมให้มีความหลากหลายทางชีวภาพการเกษตร 5) พัฒนาสหกรณ์การเกษตรให้มีความเข้มแข็งและส่งเสริมให้เกิดผู้ให้บริการด้านการจัดการสมัยใหม่ 6) สร้างผู้ประกอบการเกษตร 7) ส่งเสริมเกษตรกรให้สามารถเข้าถึงข้อมูล Big Data ด้านการเกษตร และใช้ประโยชน์จากดิจิทัลแพลตฟอร์ม และ 8) เพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตรไปสู่อุตสาหกรรมอาหารและเศรษฐกิจชีวภาพ ตามแนวทาง BCG (Master Plan under the National Strategy (3) Agriculture Issues, 2022)

จากข้อมูลแผนการขับเคลื่อนกิจกรรมปฏิรูปเศรษฐกิจด้านการเกษตร โดยเฉพาะการสร้างเกษตรมูลค่าสูง (High Value Added) เห็นได้ชัดว่ามีการกำหนดเป้าหมายและตัวชี้วัดที่ชัดเจน มีความจำเป็นต้องระบุหน่วยงานที่รับผิดชอบ ซึ่งมีกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นเจ้าภาพหลัก อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จที่กว้างขวางนี้ต้องเริ่มตั้งแต่ระดับประชาชน ระดับชุมชนและท้องถิ่น ระดับภาคธุรกิจ

ระดับหน่วยงานภาครัฐ และระดับประเทศ ซึ่งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องมีความรู้ความเข้าใจ การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติอย่างชัดเจนและมีศักยภาพ ดังที่ Department of Local Administration (2021) ได้ร่วมมือขับเคลื่อนนโยบายกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยทำบันทึกข้อตกลงว่าด้วยความร่วมมือ (MOU) สนับสนุนการดำเนินงาน ส่งเสริมและพัฒนากิจการเกษตรของท้องถิ่นระหว่าง กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นกับกรมส่งเสริมการเกษตร เนื่องจากได้ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาภาคเกษตร ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 และแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2543 ที่ได้กำหนดให้กรมส่งเสริมการเกษตร ถ่ายโอนภารกิจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีรูปแบบการถ่ายโอนในลักษณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการร่วมกับรัฐ ด้วยตระหนักว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นหน่วยงานภาครัฐที่มีความเกี่ยวข้องกับประชาชนโดยตรง ทั้งในมิติของการให้บริการ และการสร้างปฏิสัมพันธ์ภายในชุมชน จึงมีส่วนสำคัญอย่างมากในการพัฒนาภาคการเกษตรของไทย โดยภารกิจหนึ่งขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นคือการให้บริการสาธารณะด้านการเกษตร

ทั้งนี้ภายใต้ปรากฏการณ์ข้างต้น จังหวัดปทุมธานี เป็นจังหวัดลำดับต้นของประเทศไทยที่มีผลผลิตทางการเกษตรในสัดส่วนสูง เพื่อจัดจำหน่ายทั้งภายในและภายนอกประเทศ ซึ่งแผนพัฒนาจังหวัด พ.ศ. 2566 – 2570 ได้กำหนดประเด็นการพัฒนาไว้ 4 ประเด็น คือ 1) พัฒนาระบบการผลิตภาคเกษตร อุตสาหกรรมและพาณิชยกรรมด้วยระบบธุรกิจเกษตรอัจฉริยะ 2) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบโลจิสติกส์ และระบบป้องกันบรรเทาพิบัติภัย 3) พัฒนาคุณภาพชีวิตสู่สังคมน่าอยู่ และ 4) พัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชื่อมโยงวัฒนธรรมที่หลากหลาย เห็นได้ว่าประเด็นการพัฒนาภาคเกษตรด้วยระบบธุรกิจเกษตรอัจฉริยะ เป็นแผนลำดับแรกของการพัฒนาจังหวัด (Pathum Thaini Province Development Plan 2023–2027, 2023) จึงเป็นที่น่าสนใจว่าตัวบ่งชี้การส่งเสริมการสร้างเกษตรมูลค่าสูงที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องปฏิบัติเพื่อรองรับนโยบายตามแผนพัฒนาจังหวัดปทุมธานีนั้นมีความสอดคล้องอย่างไรบ้าง และองค์ประกอบการส่งเสริมการสร้างเกษตรมูลค่าสูงที่ปฏิบัตินั้นมีสภาพเป็นอย่างไร อะไรคือปัญหาหรือข้อจำกัดสำคัญของการปฏิบัติ เพื่อนำไปสร้างเป็นตัวแบบการส่งเสริมการสร้างเกษตรมูลค่าสูงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดปทุมธานี ที่สามารถปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจะใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการเกษตรให้มีมูลค่าสูง สามารถใช้เป็นเงื่อนไขสำคัญในการบริหารการพัฒนาจังหวัด ทั้งในมิติส่วนตัวของเกษตรกรเอง องค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ในการนำไปจัดทำแผนงาน โครงการ หรือกิจกรรมที่เชื่อมโยงไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหา และคุณลักษณะการส่งเสริมการเกษตรมูลค่าสูงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี
2. เพื่อพัฒนาตัวแบบเชิงบูรณาการในการส่งเสริมการเกษตรมูลค่าสูงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการนำตัวแบบเชิงบูรณาการในการส่งเสริมการเกษตรมูลค่าสูงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี ไปปฏิบัติ

การทบทวนวรรณกรรม

กรอบแนวคิดในการวิจัยได้มาจากการศึกษาวรรณกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องโดยมีข้อมูลที่สอดคล้องกันว่า ตัวแบบเชิงบูรณาการในการส่งเสริมการสร้างเกษตรมูลค่าสูงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี นั้นประกอบด้วยองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดการสร้างตัวแบบ จากการศึกษาผลงานของ Caine et al. (1993), Jackman (2006), Robinson et al. (2004), and Luna (2017) ให้ความเห็นที่สอดคล้องกันว่า การสร้างตัวแบบ จะต้องพิจารณาถึงคำถามสำคัญอย่างน้อย 4 ข้อ คือ อะไรคือวัตถุประสงค์ของตัวแบบ อะไรคือประเภทของข้อมูล ที่สามารถนำมาใช้เพื่อพัฒนาและสร้างความเป็นเฉพาะของตัวแบบ ใครคือผู้ใช้ตัวแบบและอะไรคือข้อกำหนดความต้องการที่อยู่บนระดับและรูปแบบของผลผลิตตัวแบบนั้น ผู้วิจัยแนวคิดดังกล่าวมาสร้างแนวคิด สร้างตัวแบบ ทดสอบตัวแบบ และการวิเคราะห์นโยบายและนำตัวแบบไปปฏิบัติต่อไป

2. แนวคิดการนำนโยบายไปปฏิบัติ จากการศึกษาผลงานของ Getsuwan (2009), Thamrongthanyawong (2011), Nimpanich (2011), and Chantarason (2016) พบว่า องค์ประกอบการนำนโยบายไปปฏิบัติ มีตัวแบบทางทฤษฎีที่หลากหลาย แต่ตัวแบบที่มีความเหมาะสม สอดคล้องกับการส่งเสริมการเกษตรมูลค่าสูงคือ ตัวแบบเชิงบูรณาการ ที่มีองค์ประกอบสำคัญ 4 กลุ่มคือ 1) สมรรถนะขององค์กร 2) ประสิทธิภาพในการวางแผนและการควบคุม 3) ภาวะผู้นำ และ 4) การเมืองและการบริหารสภาพแวดล้อมภายนอก

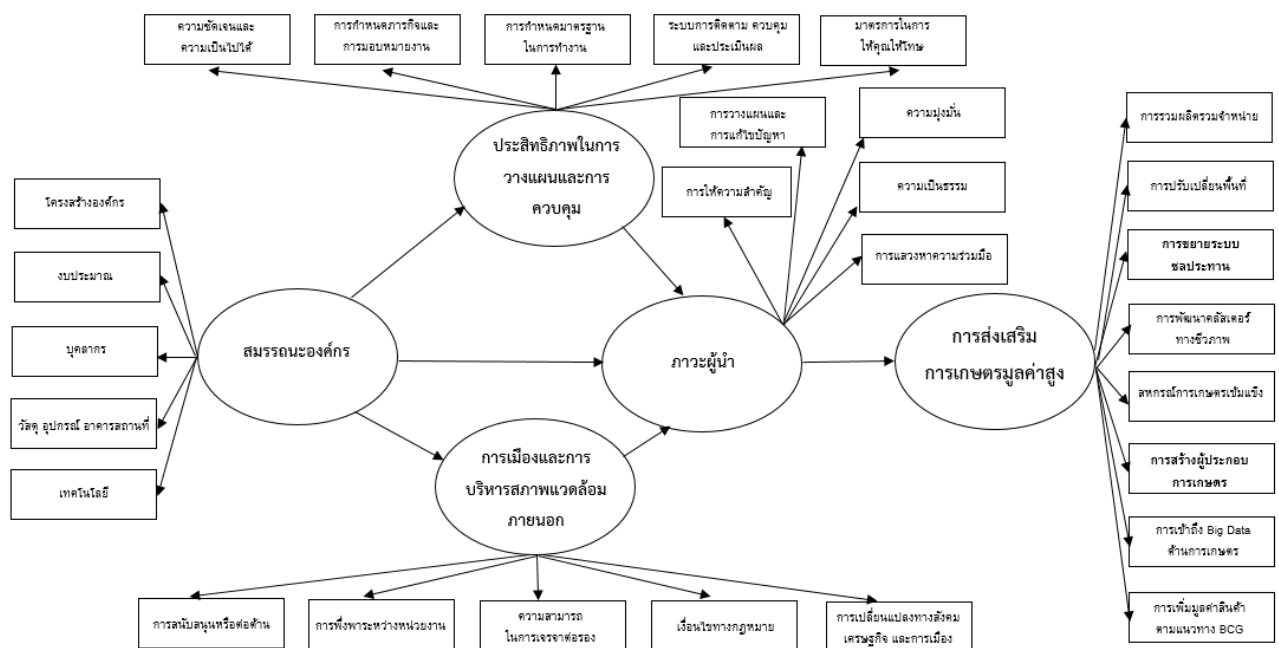
3. แนวคิดการส่งเสริมการเกษตรมูลค่าสูงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จากการศึกษาข้อมูลที่ Office of the Decentralization to the Local Government Organization Committee (2022), Office of the National Economic and Social Development Council (2022), and Office of Agricultural Economics (2022) ได้นำเสนอไว้ สามารถสรุปวิธีการส่งเสริมการเกษตรมูลค่าสูงได้อย่างน้อย 8 ประการคือ 1) การปรับเปลี่ยนพื้นที่ 2) การรวมผลิตและรวมจำหน่าย 3) การขยายระบบชลประทาน 4) การพัฒนาคลัสเตอร์ทางชีวภาพ 5) การส่งเสริมสหกรณ์การเกษตรเข้มแข็ง 6) การสร้าง

ผู้ประกอบการเกษตร 7) การเข้าถึง Big Data ด้านการเกษตร และ 8) การเพิ่มมูลค่าสินค้าตามแนวทาง BCG

จากการศึกษาแนวคิดการสร้างตัวแบบ แนวคิดการนำนโยบายไปปฏิบัติ และแนวคิดการส่งเสริมการเกษตรมูลค่าสูง รวมถึงการศึกษาผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ นำไปสู่การพิสูจน์ทฤษฎีเพื่อยืนยันว่าโมเดลที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ตามบริบทการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือไม่ ดังแสดงได้ในกรอบแนวคิดในการวิจัยนี้

กรอบแนวคิดการวิจัย

ทั้งนี้เมื่อนำแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ มาบูรณาการเพื่อนำสู่การสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ได้ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้การวิจัยเชิงผสมวิธี เก็บรวบรวมข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยมุ่งค้นหา ตัวแบบการเชิงบูรณาการในส่งเสริมการสร้างเกษตรมูลค่าสูงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี โดยมีขอบเขตครอบคลุมประเด็นดังต่อไปนี้

ขอบเขตงานเนื้อหา

ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนวรรณกรรมโดยการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาตัวแบบเชิงบูรณาการในส่งเสริมการสร้างเกษตรมูลค่าสูงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีเนื้อหาที่สอดคล้องกันว่าสามารถนำกำหนดเป็นตัวแปร ได้ดังนี้

1. ตัวแปรแฝงภายนอกที่เป็นตัวแปรอิสระ (Exogenous Latent Variable) มีจำนวน 3 กลุ่ม ได้แก่
 - 1) สมรรถนะองค์กร วัดจากตัวแปรสังเกตได้ 5 ตัวแปร คือ 1) โครงสร้างองค์กร 2) งบประมาณ 3) บุคลากร 4) วัสดุ อุปกรณ์ อาคารสถานที่ และ 5) เทคโนโลยี
 - 2) ประสิทธิภาพในการวางแผนและการควบคุม วัดจากตัวแปรสังเกตได้ 5 ตัวแปร คือ 1) ความชัดเจนและความเป็นไปได้ 2) การกำหนดภารกิจและการมอบหมายงาน 3) การกำหนดมาตรฐานในการทำงาน 4) ระบบการติดตาม ควบคุม และประเมินผล และ 5) มาตรการในการให้คุณให้โทษ
 - 3) การเมืองและการบริหารสภาพแวดล้อมภายนอก วัดจากตัวแปรสังเกตได้ 5 ตัวแปร คือ 1) การสนับสนุนหรือต่อต้าน 2) การพึ่งพาระหว่างหน่วยงาน 3) ความสามารถในการเจรจาต่อรอง 4) เจือ้นไขทางกฎหมาย และ 5) การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง
2. ตัวแปรคั่นกลาง (Mediator/Intervening Variables) ได้แก่ ภาวะผู้นำและความร่วมมือ วัดจากตัวแปรสังเกตได้ 5 ตัวแปร คือ 1) การวางแผนและการแก้ไขปัญหา 2) การให้ความสำคัญ 3) ความมุ่งมั่น 4) ความเป็นธรรม และ 5) การแสวงหาความร่วมมือ
3. ตัวแปรแฝงภายในที่เป็นตัวแปรตาม (Endogenous Latent Variable) ได้แก่ การส่งเสริมการเกษตรมูลค่าสูงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น วัดจากตัวแปรสังเกตได้ 8 ตัวแปร คือ 1) การปรับเปลี่ยนพื้นที่ 2) การรวมผลิตรวมจำหน่าย 3) การขยายระบบชลประทาน 4) การพัฒนาคลังเตอร์ทางชีวภาพ 5) สหกรณ์การเกษตรเข้มแข็ง 6) การสร้างผู้ประกอบการเกษตร 7) การเข้าถึง Big Data ด้านการเกษตร และ 8) การเพิ่มมูลค่าสินค้าตามแนวทาง BCG

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พื้นที่จังหวัดปทุมธานี ซึ่งจำนวนทั้งสิ้น 65 แห่ง นำมาคำนวณหากลุ่มตัวอย่าง ที่ระดับความ เชื่อมั่น 95% โดยใช้ตารางการกำหนดกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie and Morgan (1970) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 56 แห่ง โดยผู้มีการกิจรับผิดชอบทั้งทางตรงและทางอ้อมเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีจำนวน 5 ตำแหน่งงาน ประกอบด้วยตำแหน่ง นายก รองนายก ปลัด นักส่งเสริมการเกษตร และนักพัฒนาชุมชน ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ จึงมีจำนวนรวมทั้งสิ้น 280 คน จากนั้นทำการสุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

กลุ่มที่ 2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เชิงคุณภาพ จำนวน 24 คน ใน 5 กลุ่ม แบ่งออกเป็น 1) กลุ่มนักวิชาการ จำนวน 3 คน 2) กลุ่มเกษตรกร จำนวน 4 คน 3) กลุ่มผู้กำหนดนโยบาย จำนวน 10 คน 4) กลุ่มผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ จำนวน 5 คน และ 5) กลุ่มผู้ประกอบการ จำนวน 2 คน

ขอบเขตด้านระยะเวลา

ผู้วิจัยทำการศึกษาปรากฏการณ์ วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ และลงพื้นที่เก็บข้อมูล ระหว่างเดือนพฤษภาคม – ธันวาคม พ.ศ. 2566

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมีวิธีดำเนินการวิจัย โดยเริ่มจากการสังเคราะห์วิธีการวัด แนวคิด และตัวแปรที่ศึกษา จากนั้นใช้เทคนิคสถิติ Structural Equation Modeling ในการวิเคราะห์ ข้อมูล และพัฒนาแบบสอบถาม โดยการสังเคราะห์และสรุปประเด็นต่างๆ ที่ได้จากงานวิจัยที่ผ่านมา ซึ่งสามารถอธิบายแบบแผนการวิจัยแบบผสมผสาน (Creswell & Clark, 2007) ซึ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ เป็นการเก็บรวบรวมที่มีการดำเนินการหลายช่องทาง ประกอบด้วย การลงพื้นที่งานประชุม สัมมนา การค้นคว้าทาง Social Network โดยการออกแบบเครื่องมือรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ผ่านโปรแกรม Google Forms จากนั้นนำแบบสอบถามที่ได้ทั้งหมด มาตรวจสอบและคัดเลือกแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ แล้วนำไปวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยเทคนิคทางสถิติ สำหรับวิธีเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยการลงพื้นที่ เพื่อศึกษาสภาพที่เป็นจริง ซึ่งเป็นขั้นตอนการสัมภาษณ์และการเก็บรวบรวมข้อมูล จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) เป็นการสนทนาโดยการให้โอกาสคู่สนทนาทั้งสองฝ่ายได้สื่อสารแบบสองทาง เพื่อสำรวจทัศนคติและความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในประเด็นที่ต้องการศึกษา โดยอธิบายวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์แก่ผู้ถูกสัมภาษณ์ ทำการสัมภาษณ์ตามแบบสัมภาษณ์ที่กำหนด และสรุปประเด็นจากการสัมภาษณ์ให้กับผู้ถูกสัมภาษณ์ เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของผลการวิจัยกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริง

ผลการวิจัย

1. สภาพ ปัญหา และคุณลักษณะการส่งเสริมการเกษตรมูลค่าสูงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี

จากการศึกษาสภาพ ปัญหา และคุณลักษณะการส่งเสริมการเกษตรมูลค่าสูงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ความสำคัญกับการส่งเสริมรายได้ชุมชนเป็นภารกิจลำดับต้น การแก้ไขปัญหาความยากจน สร้างความมั่นคงทางรายได้เพื่อคุณภาพชีวิตของประชาชนเป็นภารกิจโดยตรงของท้องถิ่น ขณะที่อาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพสำคัญถึงร้อยละ 40 ของพื้นที่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพื้นที่จังหวัดปทุมธานี จึงมีการส่งเสริม

การเกษตรมูลค่าสูง ผ่านโครงการ หรือกิจกรรมต่างๆ มาอย่างต่อเนื่อง เมื่อพิจารณาสภาพปัญหา และคุณลักษณะเป็นรายประเด็น พบข้อมูลดังนี้

1.1 ด้านการปรับเปลี่ยนพื้นที่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการปรับเปลี่ยนพื้นที่ อย่างต่อเนื่องด้านการให้มีไฟฟ้าแสงสว่างเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่เกษตรกร ทั้งในด้านการลงแปลง การขนส่ง รวมถึงการสร้างเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

1.2 ด้านการรวมผลิตรวมจำหน่าย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการรวมผลิตรวมจำหน่าย โดยเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนสินค้าหรือบริการของชุมชน ทั้งในการจัดทำตลาดกลาง และตลาดขนาดเล็กขึ้นในท้องถิ่น การประสานตลาดขนาดใหญ่ เช่น ตลาดไท หรือตลาดสี่มุมเมือง

1.3 ด้านการขยายระบบชลประทาน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ความสำคัญกับกระบวนการบำรุงรักษาทางน้ำและทางบก รักษาความสะอาดของถนน ทางน้ำ ทางเดินและที่สาธารณะ การกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลในพื้นที่ เพื่อเป็นส่วนสนับสนุนการสร้างเกษตรมูลค่าสูง

1.4 ด้านการพัฒนาคลัสเตอร์ทางชีวภาพ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีการปรับปรุงพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ เป็นภารกิจสำคัญของนักส่งเสริมการเกษตรท้องถิ่น แต่พื้นที่จังหวัดปทุมธานีไม่ได้มีการกำหนดตำแหน่งนักส่งเสริมการเกษตรไว้ในโครงสร้าง แต่เอาไปบรรจุไว้ในภารกิจของนักพัฒนาจึงขาดความเชี่ยวชาญด้านการพัฒนาคลัสเตอร์ทางชีวภาพ

1.5 ด้านการส่งเสริมสหกรณ์การเกษตรเข้มแข็ง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มเกษตรกร สร้างความร่วมมือระหว่างเครือข่ายร้านค้าสมาชิกของกลุ่มอาชีพต่างๆ ในพื้นที่

1.6 ด้านการสร้างผู้ประกอบการเกษตร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขับเคลื่อนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร โดยการเข้าช่วยเหลือด้านการเข้าถึงแหล่งทุน เป็นหน่วยงานกลางในการประสานระหว่างกลุ่มแม่บ้านและผู้ประกอบการ รวมถึงการจัดโครงการศึกษาดูงานผู้ประกอบการต้นแบบต่างๆ

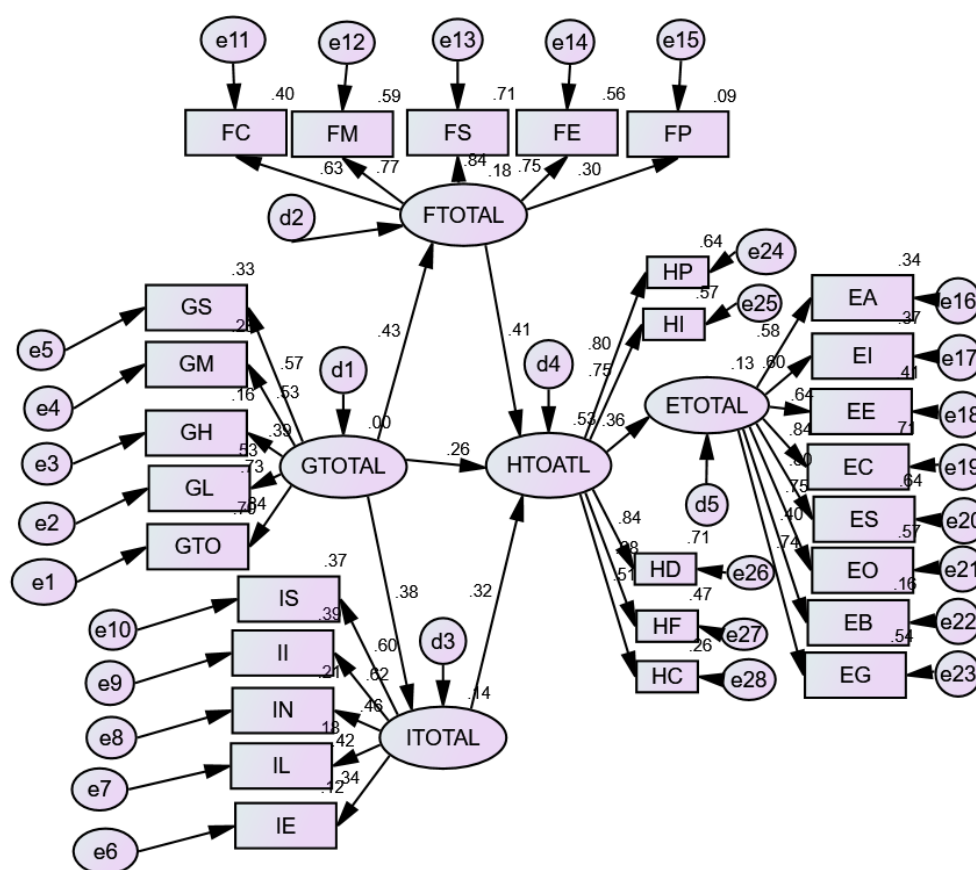
1.7 ด้านการเข้าถึง Big Data ด้านการเกษตร โดยการประชาสัมพันธ์ผ่านเสียงตามสาย เว็บไซต์องค์กร หรือช่องทางอื่นๆ อย่างเข้มแข็ง ในการเตือนภัยป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ทั้งในด้านปัญหาน้ำท่วม ภัยแล้ง หรือปัญหาต้นทุนการผลิตสูง เพื่อลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ

1.8 ด้านการเพิ่มมูลค่าสินค้าตามแนวทาง BCG องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืนตลอดห่วงโซ่อุปทาน ผ่านการจัดโครงการฝึกอบรมหรือจัดกิจกรรมการส่งเสริมสินค้าเกษตรเพื่อการส่งออก โดยการรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อจัดทำฐานข้อมูลชุมชน

2. ตัวแบบเชิงบูรณาการในการส่งเสริมการเกษตรมูลค่าสูงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี

จากตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลครั้งแรก พบว่าโมเดลตัวแบบความสัมพันธ์โครงสร้างของตัวแปรที่ส่งผลต่อการส่งเสริมการเกษตรมูลค่าสูงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ไม่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการปรับโมเดลการวิจัย โดย

พิจารณาความเป็นไปได้เชิงทฤษฎีและใช้ดัชนีปรับโมเดล (Modification Indices: MI) ผลการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างของตัวแปรที่ส่งผลต่อการส่งเสริมการเกษตรมูลค่าสูงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี หลังปรับโมเดล ได้โมเดลที่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี อยู่ในเกณฑ์ที่กำหนด โดยพิจารณาได้จากดัชนีวัดความสอดคล้องของค่า $CMIN/df = 2.841$, $CFI = 0.945$ $IFI = 0.942$ และ $RMR = 0.036$ ซึ่งแสดงได้ดังภาพประกอบต่อไปนี้

Chi-square = 980.145, chi-square/df = 2.841, df = 345, p = 0.000

CFI = 0.945, IFI = 0.942, RMR = 0.036, RMSEA = 0.074

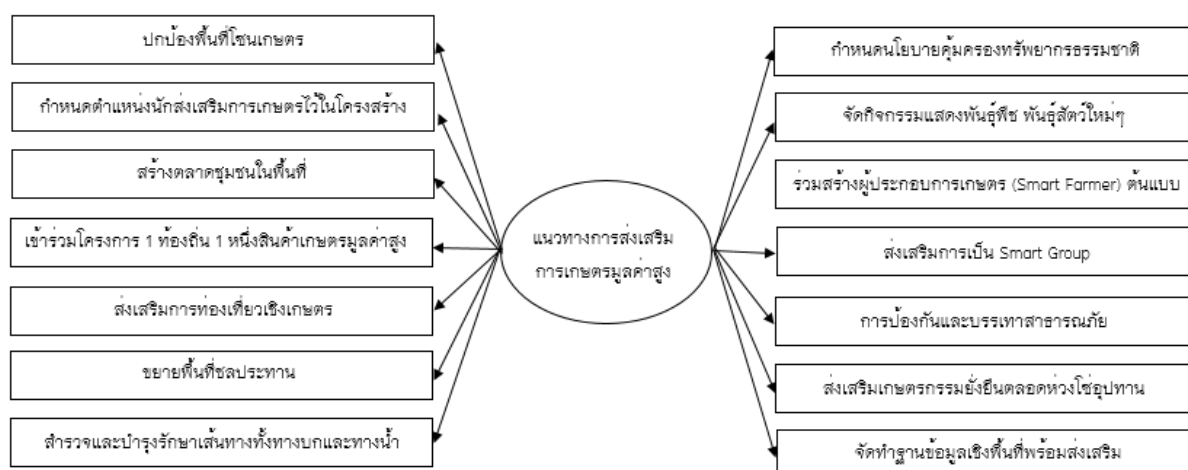
ภาพที่ 2 ตัวแปรการส่งเสริมการเกษตรมูลค่าสูงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี

จากภาพอธิบายได้ว่าค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรสังเกตได้ของตัวแปรแฝงด้านสมรรถนะองค์กรทั้ง 5 ตัวแปร มีค่าอยู่ระหว่าง 0.363–0.835 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรสังเกตได้ของตัวแปรแฝงการเมืองและการบริหารสภาพแวดล้อมภายนอก ทั้ง 5 ตัวแปร มีค่าอยู่ระหว่าง 0.339–0.624 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรสังเกตได้ของประสิทธิภาพในการวางแผนและการควบคุมทั้ง 5 ตัวแปร มีค่าอยู่ระหว่าง 0.604–0.841 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรสังเกตได้

ของตัวแปรแฝงด้านผลการส่งเสริมการเกษตรมูลค่าสูงทั้ง 5 ตัวแปร มีค่าอยู่ระหว่าง 0.296–0.840 ด้านภาวะผู้นำและความร่วมมือทั้ง 5 ตัวแปร มีค่าอยู่ระหว่าง 0.682–0.843 เมื่อพิจารณาค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรสังเกตได้ทุกตัวมีค่า C.R. (Critical Ratio) > 1.96 แสดงว่าตัวแปรสังเกตได้ทุกตัวมีน้ำหนักองค์ประกอบไม่เท่ากับศูนย์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (p-value < 0.05) จึงสรุปได้ว่าตัวแปรสังเกตได้เหล่านั้นเป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญของตัวแปรแฝงนั้น

3. แนวทางการนำตัวแบบเชิงบูรณาการในการส่งเสริมการเกษตรมูลค่าสูงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี ไปปฏิบัติ

จากการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ สามารถนำเสนอแนวทางการนำตัวแบบเชิงบูรณาการในการส่งเสริมการเกษตรมูลค่าสูงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี ไปปฏิบัติได้ดังภาพประกอบนี้

ภาพที่ 3 แนวทางการนำตัวแบบการส่งเสริมการเกษตรมูลค่าสูงไปปฏิบัติ

จากภาพอธิบายได้ว่า แนวทางในการนำตัวแบบการส่งเสริมการเกษตรมูลค่าสูง ไปปฏิบัติในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพื้นที่จังหวัดปทุมธานี ประกอบด้วย การปกป้องพื้นที่โซนเกษตร การกำหนดตำแหน่งนักส่งเสริมการเกษตรไว้ในโครงสร้าง การสร้างตลาดชุมชนในพื้นที่ การเข้าร่วมโครงการ 1 ท้องถิ่น 1 หนึ่งสินค้าเกษตรมูลค่าสูง การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร การขยายพื้นที่ชลประทาน การสำรวจและบำรุงรักษาเส้นทางทั้งทางบกและทางน้ำ การกำหนดนโยบายคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติ การจัดกิจกรรมแสดงพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ใหม่ๆ การร่วมสร้างผู้ประกอบการเกษตร (Smart Farmer) ต้นแบบ การส่งเสริมการเป็น Smart Group การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย การส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืนตลอดห่วงโซ่อุปทาน และการจัดทำฐานข้อมูลเชิงพื้นที่พร้อมส่งเสริมเกษตรแปลงใหญ่ต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยที่พบข้อมูลสำคัญสามารถอภิปรายได้ดังนี้

1. จากผลการศึกษาสภาพ ปัญหา และคุณลักษณะการส่งเสริมการเกษตรมูลค่าสูงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี ที่พบว่า จังหวัดปทุมธานีมีจุดแข็งในประเด็นเป็นจังหวัดที่มีระบบชลประทานครอบคลุมทุกพื้นที่ มีโครงข่ายคมนาคมเชื่อมโยงเอื้อต่อการขนส่งสินค้าเกษตร มีศูนย์กลางกระจายสินค้าทางการเกษตรและสินค้าเกษตรปลอดภัยในระดับประเทศ ได้แก่ ตลาดไท และตลาดสี่มุมเมือง ทำให้เกิดการประสานงานระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้โดยสะดวก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Tailangka et al. (2022) ที่ได้ศึกษาการถ่ายโอนภารกิจด้านสังคมสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และพบว่าความละเอียดอ่อนของภารกิจที่ถ่ายโอน ส่งผลกระทบโดยตรงต่อการดำรงชีวิตของประชาชน ขณะที่การใช้หลักอาสาสมัครตามความพร้อม สามารถผ่านเงื่อนไขการประเมินที่มีตัวชี้วัดได้ และสอดคล้องกับงานวิจัย Sukglun (2023) ที่ได้ทำการศึกษากลยุทธ์การสร้างรายได้เปรียบเทียบการแข่งขันของผู้ประกอบการเกษตรอัจฉริยะ และพบว่า ในประเทศไทยประชากรส่วนใหญ่ล้วนประกอบอาชีพเกษตร ซึ่งสินค้าเกษตรมีลักษณะและช่วงฤดูกาลที่ออกผลผลิตที่ใกล้เคียงกัน เมื่อเข้าสู่ยุคอุตสาหกรรมจึงได้มีการเปลี่ยนจากเกษตรกรแบบดั้งเดิม มาเป็นผู้ประกอบการเกษตรกรอัจฉริยะ โดยผู้ประกอบการเกษตรที่มีความรู้เน้นการใช้เครื่องจักรเทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรม เข้ามาช่วยในด้านการจัดการวัตถุดิบการผลิตจนถึงการส่งออกไปสู่ตลาดโลก ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในจังหวัดปทุมธานี มีส่วนสำคัญให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถส่งเสริมให้เกิดการสร้างเกษตรมูลค่าสูง เป็นสินค้าบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เช่น กล้วยหอมทองปทุม และข้าวหอมปทุมธานี 1 อย่างไรก็ตามก็ยังมีข้อจำกัดที่พบเช่น การขาดแคลนแรงงานด้านการเกษตร เกษตรกรมีข้อจำกัดในการเข้าถึงเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่ทันสมัย การรวมกลุ่มของเกษตรกรขาดความต่อเนื่อง และที่สำคัญคือค่านิยมคนรุ่นใหม่ในพื้นที่ส่วนใหญ่มีความสนใจในอาชีพเกษตรกรรมน้อยลง ซึ่งอาจเป็นปัญหาของการส่งเสริมการเกษตรมูลค่าสูงที่ควบคุมได้ยาก

2. จากผลการพัฒนาตัวแบบเชิงบูรณาการในการส่งเสริมการเกษตรมูลค่าสูงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี พบว่าตัวแบบมีความสอดคล้องกับทฤษฎีการนำนโยบายไปปฏิบัติและแนวคิดการส่งเสริมการเกษตรอย่างกลมกลืน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Juito (2015) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาตัวแบบการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นองค์การสมรรถนะสูง และพบว่าองค์การบริหารส่วนจังหวัดที่บริหารประสบความสำเร็จ มีเทคนิคการบริหารที่ประสบความสำเร็จโดยยึดหลักการธรรมาภิบาล 10 ประการ ประกอบด้วย หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักมีส่วนร่วม หลักโปร่งใส หลักความรับผิดชอบ หลักความคุ้มค่า หลักองค์การแห่งการเรียนรู้ หลักการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หลักการบริหารจัดการสมัยใหม่ และหลักเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และสอดคล้องกับ Wongwatthanaphong 2022) ที่ได้ศึกษาชุมชนกับการจัดการภัยพิบัติปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพ

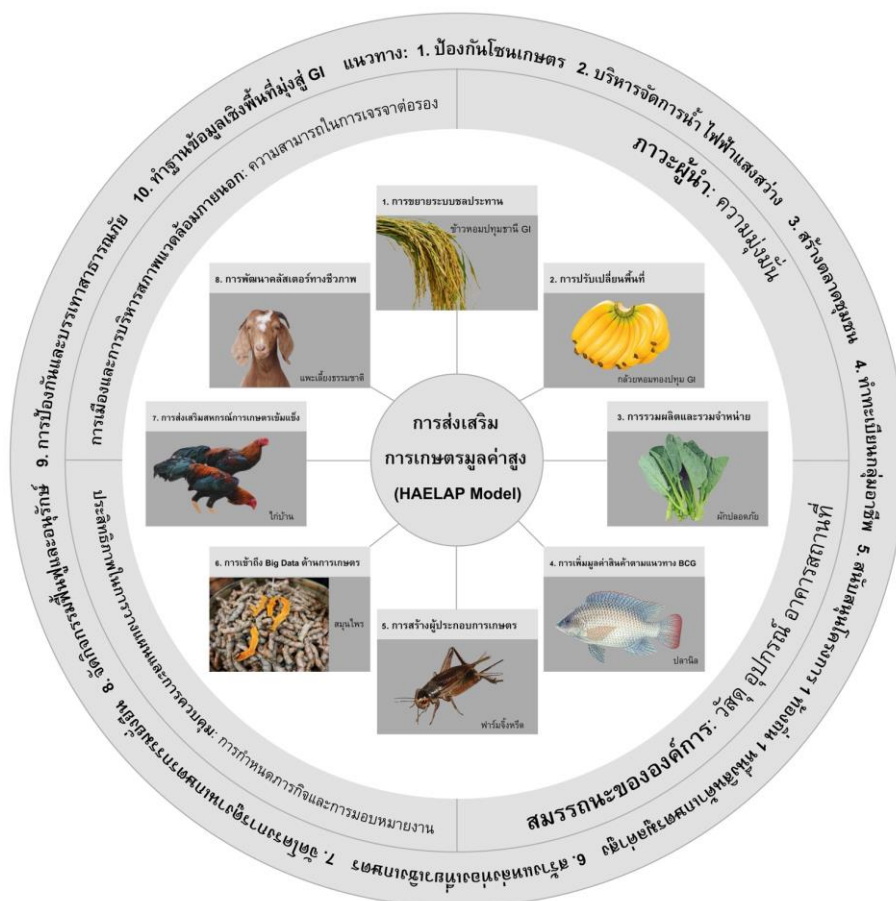
ในการจัดการภัยพิบัติของชุมชน ได้แก่ ปัจจัยด้านประสบการณ์รับมือภัยพิบัติในอดีต ปัจจัยด้านความตระหนักรู้ต่อปัญหาภัยพิบัติ ปัจจัยด้านทุนทางสังคม ปัจจัยด้านความต่อเนื่องของนโยบายภาครัฐและปัจจัยด้านผู้นำชุมชน ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าการมีตัวแบบที่มาจากการสังเคราะห์ทฤษฎีอย่างลึกซึ้ง จะสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. จากผลการศึกษาแนวทางการนำตัวแบบเชิงบูรณาการในการส่งเสริมการเกษตรมูลค่าสูงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี ไปปฏิบัติ ประกอบด้วย การปกป้องพื้นที่โซนเกษตร การกำหนดตำแหน่งนักส่งเสริมการเกษตรไว้ในโครงสร้าง การสร้างตลาดชุมชนในพื้นที่ การเข้าร่วมโครงการ 1 ท้องถิ่น 1 หนึ่งสินค้าเกษตรมูลค่าสูง การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร การขยายพื้นที่ชลประทาน การสำรวจและบำรุงรักษาเส้นทางทั้งทางบกและทางน้ำ การกำหนดนโยบายคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติ การจัดกิจกรรมแสดงพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ การร่วมสร้างผู้ประกอบการเกษตรต้นแบบ การส่งเสริมการเป็น Smart Group การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย การส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืนตลอดห่วงโซ่อุปทาน และการจัดทำฐานข้อมูลเชิงพื้นที่พร้อมส่งเสริมการเป็นเกษตรแปลงใหญ่ นั้น ซึ่งสอดคล้องกับ Bodeerat (2018) ที่ได้ศึกษาบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และพบว่า การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมในชุมชน และบทบาทของผู้นำท้องถิ่น มีผลต่อบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสอดคล้องกับ Tailangka (2023) ที่ได้ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และพบว่า บริบทเชิงพื้นที่ การมีส่วนร่วม และศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชน มีผลต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อย่างมีนัยสำคัญ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า แนวทางการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี ซึ่งได้จากการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับบริบทการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ได้ระบุการดำเนินงานสำคัญคือการส่งเสริมภารกิจที่ทำให้ประชาชนในพื้นที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นนั่นเอง

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

จากการศึกษาแนวทางการส่งเสริมการเกษตรมูลค่าสูงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพบว่าแผนพัฒนาจังหวัดปทุมธานี มุ่งส่งเสริมและพัฒนาการเลี้ยงจิ้งหรีดสู่ระบบมาตรฐานฟาร์มพัฒนาเครือข่ายการผลิตและการแปรรูปไก่พื้นเมืองปลอดภัย การเลี้ยงแพะเข้าสู่ระบบฟาร์มปลอดภัย การประสิทธิภาพการผลิตข้าวหอมปทุมธานี 1 โดยใช้เทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะ การพัฒนาแพลตฟอร์มนวัตกรรมผลิตภัณฑ์สมุนไพรเพิ่มมูลค่าและเชื่อมโยงเครือข่ายสมุนไพร การส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตกล้วยหอมปทุม ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์บ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) ส่งเสริมการเลี้ยงปลานิลแบบครบวงจร เพื่อยกระดับสู่มาตรฐานอาหารปลอดภัยเป็นเกษตรมูลค่าสูงของจังหวัด

ปทุมธานี เมื่อนำมาผสานกับตัวแบบการส่งเสริมการเกษตรมูลค่าสูงพื้นที่จังหวัดปทุมธานี (High-Value Agricultural Extension of Local Administrative Organization in Pathum Thani Province: HAELAP Model) สามารถนำเสนอเป็นภาพประกอบ เพื่อนำสู่การปฏิบัติได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ดังนี้

ภาพที่ 4 ตัวแบบการส่งเสริมการเกษตรมูลค่าสูงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี

สรุป

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพื้นที่จังหวัดปทุมธานี ได้ดำเนินการกิจการส่งเสริมการเกษตรมูลค่าสูงโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยทีมบริหารและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเกษตรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถใช้ภาวะผู้นำอย่างมีความมุ่งมั่นในการช่วยส่งเสริม ใช้สมรรถนะขององค์กรด้านวัสดุ อุปกรณ์ อาคารสถานที่ เป็นกลไกในการส่งเสริม สร้างประสิทธิภาพในการวางแผนและควบคุม ผ่านการกำหนดภารกิจและการมอบหมายงาน รวมถึงการใช้ความสามารถในการเจรจาต่อรองเพื่อประสานความร่วมมือกับภาคส่วนต่างๆ ภายใต้แนวทางการปฏิบัติเบื้องต้นที่ประกอบด้วย การปกป้องโซนเกษตรให้เกษตรกรสามารถทำการเกษตรปลอดภัยได้ การร่วมบริหารจัดการน้ำ พัฒนาแหล่งน้ำ ระบบส่งน้ำ และการกระจายน้ำให้ครอบคลุมพื้นที่ การส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกรและบริหารจัดการกลุ่มผ่านกลุ่มอาชีพต่างๆ การสร้างตลาดชุมชน เพื่อเป็นสื่อกลาง

ในการแลกเปลี่ยนสินค้าเกษตร เกษตรแปรรูป และบริการที่เกี่ยวข้อง การจัดทำทะเบียนกลุ่มอาชีพเพื่อส่งเสริมได้ตรงกับความต้องการของชุมชน การส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร การจัดโครงการศึกษาดูงานเกษตรกรรมยั่งยืน การจัดกิจกรรมฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การมีความรวดเร็วในการป้องกันบรรเทาสาธารณภัย รวมถึงการจัดทำฐานข้อมูลเชิงพื้นที่เพื่อการสร้างผลิตภัณฑ์ที่เป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ภายใต้ตัวแบบการส่งเสริมการสร้างเกษตรมูลค่าสูงที่ดำเนินการใน 4 องค์ประกอบคือ สมรรถนะองค์กร การเมืองและสภาพแวดล้อมภายนอก ประสิทธิภาพในการวางแผนและการควบคุม และภาวะผู้นำ ซึ่งถือเป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นสำคัญ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพื้นที่จังหวัดปทุมธานี กำหนดนโยบายปกป้องพื้นที่โซนเกษตร โดยการนำข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่เกษตรเป็นส่วนหนึ่งของการอนุญาตจัดตั้งสถานประกอบการหรือปลูกสิ่งก่อสร้างต่างๆ ที่อาจมีผลกระทบถึงการทำเกษตรปลอดภัย ผ่านส่วนงานกองช่าง งานโยธา และสิ่งก่อสร้าง หรือส่วนงานที่เกี่ยวข้องเพื่อรองรับความเจริญของชุมชนที่อาจส่งผลต่อพื้นที่เกษตรกรรม

2) กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ท้องถิ่นจังหวัดปทุมธานี หรือส่วนงานที่เกี่ยวข้อง ร่วมติดตามการดำเนินงานของศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล (ศบกต.) ซึ่งมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมการสร้างเกษตรมูลค่าสูง รวมถึงจัดให้มีตำแหน่งนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อประสานความร่วมมือเป็นการเฉพาะด้านการเกษตร

1.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) สร้างตลาดชุมชนขึ้นในพื้นที่ และจัดโครงการความร่วมมือระหว่างเครือข่าย ในการส่งเสริมกิจการสหกรณ์การเกษตร โดยรวมกลุ่มสมาชิกผ่านร้านค้าเครือข่ายสหกรณ์ และมีสิทธิพิเศษต่าง ๆ ขึ้นในตลาดชุมชน

2) สานต่อนโยบายรัฐผ่านโครงการต่าง ๆ เช่น โครงการ 1 ท้องถิ่น 1 หนึ่งสินค้าเกษตรมูลค่าสูง หรือ โครงการขับเคลื่อนสินค้าเกษตรมูลค่าสูงระดับหมู่บ้าน เป็นต้น

3) ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยการพัฒนาริบทเชิงพื้นที่ เพื่ออำนวยความสะดวกท่องเที่ยว การให้บริการนักท่องเที่ยวร่วมกับชุมชน

4) ประสานความร่วมมือกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ในการขยายพื้นที่ชลประทาน ให้เกษตรกรมีน้ำใช้สำหรับการผลิตสินค้าเกษตรอย่างเหมาะสม เพียงพอ ทั่วถึง และเป็นธรรม

5) สำรวจเส้นทางทั้งทางบกและทางน้ำ ที่เชื่อมต่อกันในชุมชน และเชื่อมต่อกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นๆ และบำรุงรักษาตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ เพื่อเป็นกลไกช่วยเหลือเกษตรกร

6) จัดโครงการส่งเสริม คุ่มครอง ดูแล และบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม เพื่อผลิตเกษตรปลอดภัยที่สามารถแข่งขันได้

7) จัดกิจกรรมเกี่ยวกับพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ใหม่ๆ หรือนวัตกรรมใหม่เกี่ยวกับพืชและสัตว์ รวมถึงการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากสัตว์ เพื่อสร้างแรงจูงใจและสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกร

8) จัดกิจกรรมส่งเสริมให้มีอุตสาหกรรมในครอบครัว โดยการมอบรางวัล สำหรับบุคคลต้นแบบผู้ประกอบการเกษตร (Smart Farmer) ประเภทต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น

9) จัดโครงการที่สามารถขับเคลื่อนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร สู่การเป็น Smart Group ในการแปรรูปสินค้าเกษตรต่างๆ ทั้งในระบบตลาดสินค้าชุมชน และระบบตลาดออนไลน์ โดยการเป็นสื่อกลางเจรจาระหว่างองค์กรธุรกิจกับชุมชน

10) จัดโครงการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ทั้งในด้านปัญหาน้ำท่วม ปัญหากล้งแล้ง หรือปัญหาด้านทุนการผลิตสูง โดยการนำเสนอข้อมูลเพื่อเตือนภัยสำหรับเกษตรกรเป็นการล่วงหน้า ในการเตรียมความพร้อม แก้วไข หรือปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับการเกษตรตามฤดูกาล

11) ส่งเสริมเกษตรกรรายย่อย ตลอดห่วงโซ่อุปทาน โดยการจัดโครงการฝึกอบรม หรือจัดกิจกรรมเพื่อเพิ่มจำนวนกลุ่มอาชีพ การเชื่อมโยงสมาชิกในกลุ่มเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ผู้ปลูก และแปรรูปสินค้าเกษตร รวมถึงงานบรรจุภัณฑ์ ให้สามารถเกื้อกูลเชิงบูรณาการและสร้างโอกาสในการพบกันของกลุ่ม เพื่อสร้างเศรษฐกิจชุมชน

12) จัดทำฐานข้อมูลเชิงพื้นที่เพื่อส่งเสริมเกษตรแปลงใหญ่ โดยการรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อจัดทำฐานข้อมูลขับเคลื่อนขยายตลาดเพื่อการส่งออก เช่น ฐานข้อมูลเกษตรแปลงใหญ่กล้วยหอม ข้าว ตะไคร้ ปลายาก ปลาบิล กุ้งขาว โกโก้พื้นเมือง พะแนง ผักปลอดภัย สมุนไพร ฟาร์มแมลงกินได้ เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการวิจัยพบประเด็นน่าสนใจศึกษาเชิงลึก กรณีความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเกษตรมูลค่าสูง เนื่องจากเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งในความสำเร็จของการส่งเสริมการเกษตรมูลค่าสูงของประเทศไทย

References

- BCG Economy Drive for Thailand Sustainability. (2021). <https://bcg.in.th/executive-committee-subcommittee/>
- Bodeerat, C. (2018). The Roles of Local Government on Ecotourism Promotion in Noen Phoem Sub-District Area, Nakhon Thai District, Phitsanulok Province. *Journal of Cultural Approach*, 21(39), 3–16. https://so02.tci-thaijo.org/index.php/cultural_approach/article/view/100667
- Chantarason, W. (2016). *Policy Implementation*. Chulalongkorn University.
- Creswell, J.W., & Clark, V.L. (2007). *Designing and Conducting Mixed Methods Research*. Sage.
- Caine, R., Nummela, M., & Geoffrey, C. (1993). *Making connections: Teaching and the human brain*. Menlo Park. Innovative Learning Publications.
- Department of Local Administration. (2021). *Ministry of Agriculture and Cooperatives Signs MOU with 16 Agencies*. <https://www.google.com>
- Getsuwan, R. (2009). The Critical Policy Science. *NIDA Development*, 49(1), 41–66.
- Juito, S. (2015). Model Development for Local Government Organization Administration to High Competency Organization. *Electronic Journal of Open and Distance Innovative Learning*, 5(1), 58–75. <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/e-jodil/article/view/243728>
- Jackman, H.L. (2006). *Early Education Curriculum: A Child's Connection to the World* (2nd ed.). Delmar.
- Korree, K. et al (2020). Households Debt Decreasing: A Case Study of Baan Chut, Lampang Luang Sub-district, Ko Kha district, Lampang Province. *Journal of Mahamakut Buddhist University Lanna Campus*, 9(1), 55–66.
- Krejcie, R.V., & Morgan, D.W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607–610.
- Luna, L. F. (2017). Opportunities and Challenges for Digital Governance in a World of Digital Participation. *Information Polity*, 22(2–3), 197–205.
- Master Plan under the National Strategy (3) Agriculture Issues. (2022). <http://nscr.nesdb.go.th>
- Natheeprasithiporn, C., & Somyana, R. (2021). Roles of Local Administration Organizations in Promoting and Supporting the Agricultural Sector in Communities in Chiang Mai Province. *Journal of Humanities and Social Sciences*, 16(2), 115–138.
- National Strategy 2018–2037 (Summary). (2023). <http://nscr.nesdc.go.th/ns/>

- Nimpanich, J. (2011). *Policy Implementation, Political Science, Public Administration Perspectives through Thai Case Studies*. Chulalongkorn University.
- Office of Agricultural Economics. (2022). *Agricultural Economic Situation*.
<https://www.oae.go.th/view/1/>
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2022). *Why Reform the Thai agricultural system?*. <https://www.nesdc.go.th/main.php?filename=intro>
- Office of the Decentralization to the Local Government Organization Committee. (2022).
<https://odloc.go.th/en/home/>
- Pathum Thaini Province Development Plan 2023–2027. (2023). http://www.pathumthani.go.th/new_web/webplan/index.html
- Robinson, D., Perryman, S., & Hayday, S. (2004). *The Drivers of Employee Engagement. Report 408, Institute for Employment Studies*. <http://www.employmentstudies.co.uk/summary/sumarry.php?id=408>
- Sukglun, A. (2023). Strategies for Creating Competitive Advantage for Smart Farming Enterprise. *Modern Management Journal*, 38(1), 91–100.
- Tailangka, W., Premisri, P., Wongsaros, W., & Dokchan, P. (2022). Transferring the Social Missions to Local Government Organization: Conditions, Obstacles, and Future Trends. *Journal of Arts Management*, 6(4), 2009–2023. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jam/article/view/257370>
- Tailangka, W., Siriyom, M., Phusuwan, S., Dukhueng, N., & Suksathit, N. (2023). Agro–Tourism Promotion Guidelines of Local Administrative Organizations in the Central Chao Phraya River Basin Way of Life Tourism Development Zone. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 8(4), 506–521. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/JRKSA/article/view/262090>
- Thamrongthanyawong, S. (2011). *Public Policy: Concepts, Analysis and Process*. Faculty of Public Administration, National Institute of Development Administration.
- The Organization for Economic Co-operation and Development: OECD. (2021). *Ex Ante Regulation and Competition in Digital Markets*. <https://www.oecd.org/daf/competition/ex-ante-regulation-and-competitionin-digital-markets.htm>
- The Thirteenth National Economic and Social Development Plan (2023–2027). (2023).
https://www.idd.go.th/App_Storage/navigation/files/23_0.pdf

Wongwatthanaphong, K. (2022). Community and Disaster Management: A case study of Bang Rakam District, Phitsanulok Province. *Phikun Journal of Humanities and Social Sciences*, 20(1), 47–65. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/Phikun/article/view/260245>